

шкільні прогули та бродяжництво); б) аутодеструктивна поведінка (спрямована на саморуйнування) – це поведінка, що має незначні відхилення від медичних і психічних норм, загрожує цілісності та розвитку самої особистості (суїцидна поведінка, наркоманія, алкоголізм, фанатизм, аутистичність, комп'ютерна залежність); в) делінквентна (антисоціальна) – це поведінка, що призводить до порушення правових норм, загрожує соціальному порядку та благополуччю оточуючих людей [3].

Висновки. Отже, аналіз наукових джерел з соціальної, науково-теоретичної позиції дозволяє визначити основні характеристики дітей груп ризику та особливості їх поведінки:

- діти груп ризику характеризуються зміщеннями у соціальному розвитку, психолого-педагогічних показниках, проявах поведінки;
- основною характерною рисою дітей груп ризику є прояви їх поведінки, що вимагає аналізу поведінкових відхилень;
- у науковій літературі панує багато визначень, трактувань, підходів до дітей груп ризику та їх поведінки, які, в основному зводяться до того, що особи цієї категорії мають незначні відхилення у розвитку й поведінці. Проте, саме тому вони вимагають посиленої уваги й соціальної підтримки.

Визначене вимагає детального аналізу форм і методів соціально-педагогічної роботи з дітьми груп ризику в різних сферах їх життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дахно Р. Девіантна поведінка учнів загальноосвітніх навчально-виховних закладів як психолого-педагогічна проблема / Р. Дахно // Рідна школа. – 2005. – № 11. – С. 10–13.
2. Дементьева И. Отклоняющееся поведение несовершеннолетних как следствие семейного неблагополучия / И. Дементьева // Социальная педагогика. – 2005. – № 1. – С. 23–30.
3. Добренев В. И. Социология : В 3 т. [Т.3] : Социальные институты и процессы / В. И. Добренев, А. И. Кравченко. — М. : ИНФРА, 2000. – 520 с.
4. Казаринова Н. В. Социология : учебник для вузов / Н. В. Казаринова, О. Г. Филатова, А. Е. Хренов ; под общ. ред. Г. С. Батыгина. – М. : NOTABENE, 2000. – 272 с.
5. Олиференко Л. Я. Социально-педагогическая поддержка детей группы риска: уч. пособие [для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л. Я. Олиференко, Т. И. Шульга, И. Ф. Дементьева]. – М. : «Академия», 2002. – 256 с.
6. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: навч.-метод. посібник / В. М. Оржеховська. – К. : ВіАН, 1996. – 352 с.
7. Петришин Г. Р. Соціологія : навчальний посібник / Г. Р. Петришин – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 299 с.
8. Тагірова Г. С. Психолого-педагогічна корекційна робота з трудними родостками / Г. С. Тагірова. – Педагогічне товариство Росії, 2003. – 128 с.
9. Трус І. Школярі з девіантним поведінкою: особливості виховання / І. Трус // Виховання школярів. – 2002. – № 7. – С. 44–46.
10. Чупров В. І. Молодь в суспільстві ризику / В. І. Чупров, Ю. А. Зубок. – [2-е изд.] – М. : Наука, 2003. – 230 с.
11. Шульга Т. Альтернативні форми покарання підлітків за девіантне поведінку / Т. Шульга // Соціальна педагогіка. – М. – 2004. – № 3. – С. 97–99.

Танащук Ю.

Науковий керівник – проф. Парфанович І.І.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД ШКОЛЯРІВ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Актуальність проблеми. Останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем, серед яких найголовнішими є: низький рівень життя, безробіття і значна економічна та соціальна залежність від батьків; шлюбно-сімейні проблеми (високий рівень розлучень, сімейних конфліктів); низька народжуваність – вже протягом трьох з половиною десятиліть в Україні зберігається рівень народжуваності, який не забезпечує навіть відтворення поколінь; матеріальна незабезпеченість, відсутність умов для поліпшення житлових умов; поганий стан здоров'я і зростання рівня соціальних відхилень (злочинність, пияцтво, наркоманія, проституція); втрата ідеалів, соціальної перспективи, життєвого оптимізму [11, с. 440]. У той же час зазначається: «В умовах інформаційного буму, що захопив увесь світ, ведучим фактором соціалізації стає інститут інформації... Разом з тим розширення нових інформаційних технологій активізує ризик дегуманізації» [12, с. 110].

Метою статті є розкрити теоретичні підходи до профілактики інтернет-залежності серед дітей.

Теоретичне обґрунтування. Ізик – це форма діяльності в умовах невизначеності, при наявності можливості оцінювати вірогідність її результату. Ізик – не тільки діяльність, але і характеристика стану особистості, групи, суспільства (технологічний, інформаційний...). Бурхливий розвиток інформаційних технологій, що супроводжує перехід до постіндустріальної стадії суспільства, посилює ризик дезорієнтації людини в інформаційному просторі, її подавлення віртуальною реальністю. Так, у процесі розвитку і ускладнення структур сучасних суспільств на перший план висуваються ризики переважно внутрішнього характеру, тобто які продукуються людською діяльністю. А отже, інноваційний ризик може бути охарактеризований як систематична незахищеність людини перед загрозами, викликані самою модернізацією, що є наслідком нераціонального використання досягнень науково-технічного прогресу і процесу індустріалізації [12, с. 7; с. 45].

На формування поглядів, моральних якостей, життєвих позицій сучасного підлітка все більше стали впливати засоби масової інформації.» Виділено позитивні сторони цього процесу: розширення кругозору, більш раннє і швидке залучення до мистецтва, підвищення культурного рівня. І негативні сторони: наявність малозначимої інформації, яка здебільшого породжує пасивність мислення, емоційне перевантаження [4, с. 88].

Основний зміст. соціально-педагогічній діяльності потребують урахування такі факти, описані науковцями:

- На екранах надзвичайно рідко можна зустріти позитивні моделі поведінки. В основному це демонстрація конфліктів, суперництва і протиріч у повсякденних стосунках людей. Романтизуючи «легке життя», прагнення до задоволень, зображуючи взірці самоствердження і самореалізації засобами жорстокості й насилля, інтернет надає молоді певні взірці для наслідування (включаючи і ненормативну лексику), формуючи емоційну основу особистості [2, с. 53].

- Значущість кожного типу інформації залежить від того, хто її сприймає, який тип інформації в даному творі більш актуальний для реципієнта (в один відрізок часу це може бути психологічна інформація – і тоді вона заповнює більшу частину каналу сприйняття, в іншій – естетична або інтелектуальна), а також від того, на що спрямовано його увагу [7, с. 7].

- Психолого-педагогічне цілеспрямоване використання можливостей інтернетудозволяє формувати в особистості інформаційну культуру – один з найважливіших показників її цивілізованості [6, с. 4].

- Розглянемо запити й потреби молодіжної аудиторії, які були виявлені в опитуванні й анкетуванні. Провідне місце по популярності займають їх художні фільми, далі – молодіжній музикальні програми, далі – ігри, програми для широкого кола глядачів [5, с. 71].

- Аналіз анкет старшокласників засвідчив, що 63% з них надають перевагу інтернетуз усіх видів проведення вільного часу. Але старшокласників дуже занепокоює те, що з екранів на дітей та підлітків сиплеться шквал негативної інформації, пропагуються насильство, жахи, відвертий секс, дратує реклама. Занепокоєні вони і тим, що майже нема інтелектуальних, пізнавальних програм для дітей та підлітків, а ті, що є, не відповідають їх запитам [3, с. 26].

- Створений інформаційний простір насичений яскравими і практично готовими до вжитку образами. Через легкість для сприймання ці образи певною мірою спричинюють зниження репродуктивної спроможності психіки, своєрідну її «лінивість», яка виявляється у втраті психікою здатності продукувати власні образи. Це явище відоме під назвою «інформаційно-образна наркоманія» [10, с. 57].

- Основними негативними ефектами впливу є: 1) наслідування дітьми асоціальної (кримінальної) поведінки персонажів; 2) штучне «одорослення» та рання сексуалізація дітей; 3) формування в дітей викривлених світоглядних цінностей та настановлень; 4) зменшення пізнавальних інтересів, інертність («лінивість») психіки; 5) «наркотизація» дитячої аудиторії. Відволікання дітей від реального життя, дитячих обов'язків, навчання та перенесення їх у віртуальний світ фантазій [10, с. 59].

- «У сучасних українських умовах, пропри загальносистемний колапс, можна спостерігати швидкий прогрес у приєднанні нових користувачів до Інтернету. Цьому сприяють три основні фактори – зниження цін на комп'ютери, активне застосування піратського

програмного забезпечення та покращення і здешевлення роботи провайдерів. Завдяки цим умовам формується і стрімко розширюється прошарок молоді, яка піддається істотному інтелектуальному впливу з боку Інтернету.... У процесі історичного розвитку людська спільнота проявляє одну-єдину стабільну рису – схильність застосовувати найвищі думки для руйнування або поневолення собі подібних. У випадку з комунікаційними технологіями це виявляється у застосуванні найдосконаліших наявних форм передачі інформації для посилення контролю над діяльністю підлеглих індивідів. Конструктивно досконалі дороги і професійні морські вояжі відкрили шлях для імперських монстрів. Розповсюдження радіомовлення і газетної справи породило тоталітаризм. Дай Боже, щоби глобальна, всеосяжна Мережа уникла подібної долі»[9, с. 58].

- Явище «інформаційного тоталітаризму» – агресивне інформаційне середовище, де нема меж між реальним і віртуальним світом, а також «клинову свідомість», яка відчужує людину від споглядання і роздумів [1, с.28].

- Сучасний медіа-простір, як і суспільство загалом, характеризується загальним станом «переоцінки цінностей», кризою традиційної системи суспільства, відсутністю об'єднуючої культурної ідеї. Культурні і політичні кризи призвели до того, що телебачення перестало виховувати,центрувати і формувати моральну і естетичну свідомість молоді. Разом воно втратило і свою ключову функцію – забезпечувати соціально інтеграційну єдність [8, с. 232].

- Під впливом інформаційної пропаганди (ЗМІ, реклами, Інтернету, зарубіжних освітньо-просвітніх проектів деструктивної спрямованості) у дітей блокуються природні захисні психологічні механізми, розмиваються уявлення про дозволене і недозволене, нормальне і аномальне.. Найбільшою мірою безпосередньому впливові інформаційного середовища піддається духовна сфера суспільства, деформація і деструктивні зміни якої у формі психоемоційної і соціальної напруги, викривлених моральних норм і критеріїв, неадекватних соціальних стереотипів і установок, неправдивих орієнтації і цінностей, у свою чергу впливають на стан і процеси у всіх основних сферах суспільного життя [8, с. 234].

Висновки. Отже, аналіз теоретичних напрацювань з питання інтернет-залежності школярів та її профілактики дає змогу зробити низку висновків, які необхідно враховувати у соціально-педагогічній діяльності: 1)переважання інтернету як інформаційного фактора; 2) виникнення нових феноменів, пов'язаних з інтернет-інформацією, таких, як: інформаційна перенасиченість, інформаційні ризики, інформаційно-образна наркоманія, інформаційний тоталітаризм, психоемоційний інфантилізм та ін.; 3) формування нових цінностей серед дітей; 4) необхідність посилення позитивного впливу медіа-педагогіки.

Тому перед соціальним педагогом у профілактиці інтернет-залежності постають такі проблеми:

- визначати зміст інтернет-інформації, її позитивний чи негативний характер;
- встановити рівень узалежнення негативною інформацією серед школярів;
- відшукати ефективні форми і методи роботи з профілактики інтернет-залежності;
- використання медіа-педагогіки у профілактиці узалежнення від такого виду адикції.

Зазначене вимагає пошуку новітніх шляхів з попередження і подолання інтернет-залежності серед дітей та вимагає вивчення можливостей медіа-педагогіки у профілактичному процесі школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абраменкова В. Дети и телевизионный экран / Абраменкова В., Богатырев А. // Воспитание школьников. – 2006. – №6. – С.28–30.
2. Баранова Т. Подростки с девиантнымповедением: трудностисоциализации / Т. Баранова // Социальнаяпедагогика. – 2006. – №4. – С.47–54.
3. «Діти телебачення» не повинні стати втраченими дітьми : звіт про учнівську конференцію 27-28 квітня 2009 р. // Педагогіка толерантності. – 2009. – №2. – С.26–28.
4. Комарь В. Д. Предупреждение и преодолениеотклонений в поведенииподростков / В. Д. Комарь // Классныйруководитель. – 2003. – №4. – С.86–99.
5. Кондратьев Д.Н. Молодежноевещание на телевидении: проблемы и тревоги / Д. Н. Кондратьев // Педагогика. – 1999. – №4. – С.70–73.)
6. Кратінов М. С. Психолого-педагогічні особливості й можливості реклами як засобу соціально-педагогічного впливу / Кратінов М. С., Кратінова В. О., Ларіонова Н. Б. // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2006. – №2. – С.4–9.

7. Локарева Г. Художньо-естетична інформація як засіб виховання учнівської молоді / Г. Локарева // Мистецтво та освіта. – 2006. – №1. – С.7–11.
8. Малых Т. Педагогические аспекты информационной безопасности / Т. Малых // Народное образование. – 2007. – №5. – С.231–235.)
9. Паньо Т. Про вплив Інтернету про світосприйняття молоді / Т. Паньо // Урок української. – 1999. – №9–10. – С.58–59.
10. Петрунько О. Агресивне телебачення та його деструктивний потенціал / О. Петрунько // Освіта і управління. – 2004. – №3–4. – С.55–60.
11. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / [за ред. В.Г.Городяненка]. – К. : «Академія», 2003. – 560 с.
12. Чупров В. И. Молодежь в обществе риска / В.И. Чупров, Ю. А. Зубок, К. Уильямс; Ин-тсоц.-полит.исслед. – 2-е изд. – М.: Наука, 2003. – 230 с.

Мешко Г.

Науковий керівник – проф. Ставицька С.О.

ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження обумовлена зростаючими вимогами до становлення особистості, її самореалізації в соціальній та професійній сферах в умовах динамічних змін в Україні і світі. Особливо гостро сьогодні постає необхідність роботи з молодим поколінням стосовно розвитку в нього відповідальності за власне майбутнє, здатності досягнення успіху та якнайповнішої реалізації свого внутрішнього потенціалу. Цілком логічно, що в сучасній психології дослідження у цьому напрямі набувають важливого значення. Серед них чільне місце займають дослідження самоактуалізації особистості.

Теоретичні передумови дослідження самоактуалізації були закладені й розвинуті в роботах представників зарубіжної гуманістичної психології А. Маслоу, Р. Мея, Г. Олпорта, К. Роджерса, В. Франкла та ін. Варто сказати, що в гуманістично орієнтованих психологічних теоріях самоактуалізація виступає ключовим елементом.

В українській психології проблема самоактуалізації досліджується досить активно й розглядається у контексті ідей становлення особистості та особистісного саморозвитку (Г. Балл, І. Бех, М. Боднар, О. Бондаренко, М. Боришевський, І. Булах, Є. Головаха, Ю. Долинська, Л. Кобильник, С. Максименко, І. Маноха, Г. Радчук, В. Роменець, О. Скрипченко, Н. Старинська, В. Татенко, Т. Титаренко та ін.).

Більшість науковців, які досліджували вікові аспекти самоактуалізації особистості, вважають, що ця проблема набуває актуальності в юнацькому віці. Особливо важливо вивчати особливості самоактуалізації студентської молоді. Адже в студентські роки на основі особистісного і професійного самовизначення та усвідомлення власної індивідуальності остаточно складається фундамент ціннісних орієнтацій, вимальовується проєкція головних напрямків життєдіяльності і шляхів самореалізації тощо. Професійні інтереси, політичні уподобання, стиль поведінки, характер спілкування — всі ці складові способу життя закладаються саме у період навчання у ВНЗ.

Аналіз наукових джерел дає можливість стверджувати, що вітчизняним психологам, які спеціально досліджували різні аспекти самоактуалізації студентської молоді (М. Боднар, М. Гасюк, В. Гупаловська, Ю. Долинська, Л. Кобильник, Н. Старинська, М. Ткалич та ін.), належать вагомі доробки у цій царині. Водночас, проблема самоактуалізації особистості на етапі професійної підготовки у вищому навчальному закладі залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, постає необхідність розкрити самоактуалізацію як особистісний феномен, що має свої особливості на різних етапах навчання студента у вищому навчальному закладі.

Мета дослідження: з'ясувати психологічний зміст самоактуалізації особистості на різних етапах навчання у вищому навчальному закладі, а також можливості оптимізації й стимулювання процесу самоактуалізації студентів вищої школи.

У науковій термінології самоактуалізація в узагальненому вигляді розглядається як усвідомлення індивідом своїх потенційних можливостей, прагнення до їх розвитку, а також їх реалізація через відповідальний вибір, творчу самодіяльність та самовдосконалення. За своєю сутністю — це внутрішня активність суб'єкта, спрямована на збагнення власної унікальності, цінності і життєвого призначення, продумування програми самоздійснення. Вона має зовнішню